

Gündogaryň iň söýgüli soltany: Selaheddin Eýýuby

Category: Kitapcy, Sözler, Taryhy şahslar

написано kitapcy | 23 январа, 2025

Gündogaryň iň söýgüli soltany: Selaheddin Eýýuby SALAHADDIN EYYUBI: ŞARKIN EN SEVGILI SULTANI



Kanaatimce ele alınması gereken ilk figür Selahaddin'in amcası Esedüddin Şirkuh'tur. Şirkuh, Zengî atabeyliği hakimi Nureddin Mahmud'un en güvendiği komutanlarından biridir ve Selahaddin de Şirkuh'un yeğenidir. Selahaddin'in babası olan Necmeddin Eyyûb, kardeşi Şirkuh ile her zaman iş birliği içinde olmuş kıymetli bir idarecidir.

Eyyûbîler ilk olarak 1130'lu yıllarda tarih sahnesine çıktılar. Ailenin kökeni konusu halen tartışmalıdır. Bunda Selahaddin'in İslam ulusları arasında paylaşılmasının rolü büyüktür. Genel kabul gören kanı Eyyûbîlerin VIII. Yüzyılda Azerbaycan'a yerleşen Yemen Araplarından geldiği yönündedir. Bu bölgede Hezbaniye Kürtlerinin Revadiye aşireti ile karışmış ve Kürtleşmişlerdir. Zengîlerin hizmetine girdikten sonra da bölgedeki Oğuz topluluklarıyla kuvvetli ilişki içine girmişlerdir. Selahaddin hakkında kıymetli bir biyografi kaleme alan Abdurrahman el Azzam, onun ev yaşantısında Kürtçe, devlet işlerinde Arapça ve askerî konularda da yeri geldiğinde Türkçe konuştuğunu belirtir. Zira Türkçe bu dönemde orduda

kullanılan en yaygın lisanlardan biriydi.

Zengîlerin hizmetine önce Şirkuh sonrasında ise Necmeddin Eyyûb girdi. Şirkuh, özellikle şii Fatımîlerin kontrolündeki Mısır'a yapılan seferlerde sivrilen bir isimdir. 1164'deki ilk seferine yanında henüz 27 yaşında olan yeğeni Selahaddin'i de götürür. Şirkuh 1167'de Mısır'a ikinci bir sefer daha düzenler. 1169'daki son seferinde ise Mısır'ı kontrolü altına alır. Son Fatımî halifesi el-Azıd'ı deyim yerindeyse kukla durumuna düşürür. Bu seferler sırasında Selahaddin Eyyûbî Haçlılarla da tanışır. Özellikle Kudüs kralı Amalric [Amaury] ile çetin bir mücadele içine girer. Mısır'da hakimiyet kurduktan birkaç ay kadar sonra oldukça şişman biri olan amcası Şirkuh kalbine yenik düşerek ölür. Bundan sonra idare Selahaddin'in eline geçecektir. Denilebilir ki 1169 yılı Selahaddin'in tarih sahnesine kuvvetli bir çıkış yaptığı devredir.

Selahaddin'in tarih sahnesinde belirmesinde bir diğer önemli figür olan Nureddin Zengî'den de bahsetmek gerek. Esasen Selahaddin'in varlığı denilebilir ki Nureddin için hem bir şans hem de bir talihsizlik olmuştur. Zira İslam dünyasının hiç şüphesiz en büyük hükümdarlarından biri olan Nureddin, hizmetinde olan Selahaddin'in gölgesinde kalacaktır. Nureddin'in hakimiyet alanı Yemen'den Trablusgarp'a ve oradan da Orta Anadolu'ya kadar yayılmıştı. Pek çok tarihçi 59 yaşında aniden ölmeseydi Kudüs'ü onun alacağını söyler. Mısır gibi önemli bir bölgeyi Selahaddin sayesinde kolayca yönetti ve zaman zaman onunla birleşerek Haçlılara karşı ortak harekatta bulundu. Bazı kaynaklarda ömrünün son demlerinde Nureddin ile Selahaddin'in arasına soğukluk girdiği zikredilirse de Selahaddin efendisine öldüğü ana kadar sadık kaldığı biliniyor.

• **Mısır'ın Hakimi**

Selahaddin Eyyûbî, Mısır'da amcasının yerine Nureddin Zengî'nin vekili olduğunda evvela Şii mezhebi yerine Sünni itikadını güçlendirme yoluna gitmiş, Şii tarzında ezan okunmasını yasaklatmış, Fatımî kadılarını azlederek yerine Sünni kadılar tayin etmiş, Fatımîlerin propaganda merkezi olan el-Ezher medresesini kapatarak pek çok Sünni medresesi açmış ve Halife el-Azıd'ın Cuma namazlarında görünmesini yasaklamıştır. Eylül 1171'de bu halifenin ölümüyle de onun

sarayına el koymuş ve Abbasî halifeliği adına hutbe okutmaya başlamıştır. Nureddin'in son zamanlarında kardeşi Turanşah'ı Yemen'e göndererek burayı kontrol altına almıştır. Yemen, bilindiği üzere Baharat Yolu üzerindeki en önemli merkezlerden biridir. Kısa bir süre sonrada Şerefüddin Karakuş adlı emiri Trablusgarp'a göndererek burayı da Mısır'a bağlamıştır.

1173'de Nureddin Zengî'nin aniden ölümüyle Selahaddin'in oldukça rahatladığı kesin. Bir yıl sonra Selahaddin doğrudan Mısır'a saldıran bir Sicilya donanmasını İskenderiye açıklarında yenilgiye uğratacaktır. Aynı tarihte gerek Selahaddin'i ve gerekse de Nureddin'i oldukça uğraştıran hatta bir ara Mısır'ı istila etmeye kalkışan Kudüs kralı Amalric [Amaury] de ölür. Selahaddin ilerleyen yıllarda hem siyasî açıdan Nureddin'in varisi olacak hem de Kudüs krallığının sonunu getirecektir. Esasen Nureddin Zengî'nin üç önemli hedefinin olduğu biliniyor. Bunlardan ilki Şii Fatımî hilafetini ortadan kaldırarak Mısır gibi İslam'ın en önemli merkezlerinden birini kendi egemenliği altına sokmak, inanç olarak da burayı Abbasî hilafetine bağlamak, ikincisi Kudüs'ü alarak sonrasında Ortadoğu'daki Haçlı varlığına son vermek ve üçüncüsü de Ortadoğu'da yaşayan Müslümanlar arasındaki dağınıklığı bitirerek merkezi otoriteyi temin etmek. Bunlardan ilki daha onun sağlığında Selahaddin ve amcası Şirkuh eliyle gerçekleşmişti. Diğer ikisini gerçekleştirme konusunda ise Selahaddin büyük mesafe kat edecektir.

Nureddin'in ölümü üzerine Selahaddin ilk zamanlar onun çocuk yaştaki oğlu Melik Salih'e itaat etmiştir. Ancak Halep merkezli Zengî ailesi doğal olarak Nureddin'in vefatı sonrasında İslam dünyasının en karizmatik hükümdarı konumuna yükselen Selahaddin'den çekiniyorlardı. Bunun doğal sonucu olarak iki taraf arasında zamanla gerilim artacak ve Selahaddin elinde bulundurduğu topraklar için Abbasî halifesinden "Sultan" unvanını talep edecektir. Abbasî halifesinin bu isteğe olumlu yanıt vermesi Zengî ve Eyyûbî ailesi arasındaki ilişkileri daha da gerginleştirecektir. Bunun neticesinde Zengîler işi Haçlılar ve el-Cezire bölgesindeki Türkmen beylikleri ile Selahaddin'e karşı ittifak

kurmaya kadar götüreceklerdir.

Dımaşk (Şam) 1174 yılında Selahaddin Eyyûbî'nin kontrolüne girer. Esasen bundan sonra Dımaşk, Kahire'nin önüne geçer. Zira Mısır'ın korunaklı fakat soyutlanmış bir bölge olmasına karşılık Dımaşk son derece merkezî bir konumdadır. Burayı hareket üssü olarak kullanarak hem Filistin sahilindeki Haçlı devletleriyle mücadele etmek hem de el-Cezire'deki Türkmen beyliklerini kontrol altında tutmak mümkündür. Nitekim Selahaddin 1182'den sonra Mısır'a hiç uğramamış ve bu şehirde hayata gözlerini kapadığı gibi son uykusuna da yine burada çekilmiştir. Aynı yıl içinde Selahaddin, Hama ve Hıms şehirlerini de kontrol altına alacaktır. 1175'de ise Baalbek onun idaresi altına girer. Böylelikle adeta bir aile konfederasyonu olan Eyyûbî devletinin Dımaşk, Hama, Hıms ve Baalbek şubelerinin temelleri atılacaktır. Bu bölgelerin onun denetimine girmesi iktidarın Zengîlerden, Eyyûbî ailesine evrildiğinin de göstergesidir. Selahaddin, 1176'da Tell el-Sultan denilen mevkiye Zengîler ve onların mütteliklerini ağır bir yenilgiye uğrattı. Bu devrede Selahaddin'in uğraştığı bir diğer unsur da Haşhaşîler olacaktır. Haşhaşîlerin sultana birkaç kez suikast düzenlemesi üzerine Selahaddin reisleri Raşidüddin Sinan'ın bulunduğu Misyaf Kalesi'ni kuşatır. Sonuçta Haşhaşîlerden bir daha sultana karşı suikast tertip etmeyeceklerine dair söz alındıktan sonra kuşatma kaldırılır. Hakikaten Haşhaşîler bir daha ona karşı bir suikast girişiminde bulunmayacaklardır.

Selahaddin artık İslam dünyasının öne çıkan en önemli hükümdarı konumundadır. Ancak kuzeyde, Anadolu'da bulunan Selçuklu hükümdarı II. Kılıçarslan da bu tarihlerde Bizans İmparatorluğu'nu Miryokefalon'da ağır bir yenilgiye uğratmıştır. Türkiye Selçukluları yüzlerini sadece batıya değil, doğu ve güneye de dönmüş vaziyetteydiler. Selahaddin Eyyûbî de hakimiyetini Fırat'ın öte yakasına taşıma düşüncesindeydi. Hatta onun iktidarı zamanında Eyyûbî egemenliği Ahlat'a kadar gelip dayanacaktır. Dolayısıyla bu iki büyük İslam hükümdarının çatışması kaçınılmaz gibi görünüyordu. Beklenen çatışma iki devletin arasında bulunan

Hısnkeyfa Artuklu hükümdarı Nureddin Muhammed yüzünden yaşandı. Söz konusu hükümdar II. Kılıçarslan'ın kızı ile evliydi. Ancak Artuklu hükümdarı gönlünü bir şarkıcı kadına kaptırmış ve eşini ihmal etmişti. Eşinin durumu babası olan Türkiye Selçuklu hükümdarına bildirmesi üzerine hiddetlenen II. Kılıçarslan, damadından ya şarkıcı kadından vazgeçmesini ya da çeyiz olarak ona bıraktığı toprakları derhal iade etmesini şart koştu. Selçuklu sultanının öfkesinin bununla da dinmeyeceğine kanaat getiren Artuklu hükümdarı, çareyi Selahaddin'in himayesine girmekte buldu. Buna rağmen II. Kılıçarslan damadı üzerine sefere çıkınca Selahaddin de ordusu ile birlikte Fırat'a geldi. İki hükümdar arasında kaçınılmaz gibi duran savaşı, Selçuklu hükümdarının deneyimli veziri İhtiyarüddin Hasan engelleyecektir. Vezir, Selahaddin'e "mesailerini cihada adanmış iki hükümdarın bir şarkıcı kadın yüzünden birbirine girmesinin ve binlerce İslam askerinin ölümüne sebebiyet vermesinin meydana getireceği vahim sonucu düşünmesini" tavsiye eder. Selahaddin de "Bana sığınan birinin koruma talebini geri çeviremem. Şu halde Artuklu hükümdarı ile bir çözüm yolu bulun" şeklinde cevap verecektir. İhtiyarüddin akıllıca hareket ederek Hısnkeyfa hükümdarı ile görüşür ve şöyle bir çözüm yolu bulur. Nureddin Muhammed bir sene içinde şarkıcı kadını bırakacaktı. Aksi takdirde Selahaddin'in onun üzerindeki himayesi kalkacaktı. Selahaddin'in de bu öneriyi kabul etmesi ile iki hükümdar arasındaki mutlak bir savaş önlendi.

Bununla birlikte iki taraf arasındaki husumetin hemen bittiği düşünülmesin. Özellikle III. Haçlı Seferi sırasında bazı tarihçiler Türkiye Selçuklularının Alman Haçlılarına karşı etkili bir direniş göstermemesini, II. Kılıçarslan'ın Selahaddin'le yaşadığı bu husumete bağlarken bazıları da o devirde II. Kılıçarslan'ın ülkeyi on bir oğlu arasında paylaştırmış olmasının beraberinde getirdiği otorite boşluğuna ve onun yaşlılığına bağlarlar.

Yaşanan gelişmelerden bir süre sonra Selahaddin, surlarının sağlamlığı ile bilinen Amid kalesini İnaloğullarından almış ve şehri Hısnkeyfa hükümdarı Nureddin Muhammed'e içindeki tüm

zenginliklerle birlikte hediye etmiştir. Bunun karşılığında da ondan sadece Haçlılara karşı her zaman yanında olmasını talep etmiştir. Bu tutum Selahaddin'in cömertliğine gösterilen delillerden biridir. Etrafındaki bazı devlet adamlarının şehirdeki önemli eşya ve malların Sultan tarafından alınmasını talep etmesi karşısında hiddetlenen Selahaddin "Aslolanı verip ikinci derecede olanı vermemek bize yakışmaz" şeklinde bir cevap vermiştir.

Sultan 1183'de Halep'i de kontrol altına alacak ve Eyyûbî'lerin Halep şubesinin temelleri atılacaktır. Yeri gelmişken hemen belirteyim ki Selahaddin öldüğünde asıl merkezi olan Dımaşk en büyük oğlu ve veliahdı Melik Efdâl'in, Mısır bir diğer oğlu Melik Aziz Osman'ın ve Halep de öteki oğlu Melik Zâhir'in elindeydi. Ancak bir süre sonra hem Mısır, hem Dımaşk kardeşi Melik Adil'in ve onun çocuklarının kontrolüne geçecek lakin Halep her zaman Selahaddin'in soyundan gelen hükümdarlarca idare edilecektir. Halep'in alınması ile hem Anadolu coğrafyası hem de Filistin'deki Haçlılara karşı girişilecek taarruz için önemli bir merkez Eyyûbî egemenliği altına sokulmuş oldu.

Bununla birlikte Selahaddin Eyyûbî'nin bu hızlı yükselişi doğal olarak kendisine pek çok rakip de kazandırıyordu. Bu dönemde Abbasî halifesi olan en-Nasır bunlardan biri konumundaydı. Halife, Selahaddin'e özellikle Haçlılarla olan mücadelesinde gereken desteği vermemiş hatta zaman zaman onu suçlayıcı, örseleyici bir tutum takınmıştır. Zengî ailesinin de Selahaddin'e karşı takındığı hasmane tutumdan daha önce bahsetmiştik.



• Haçlılarla Olan İlişkisi ve Cihad Anlayışı

Denilebilir ki Selahaddin'in tarihe mâl olmasının belki de en birinci nedeni Haçlılarla olan mücadelesidir. Selahaddin'in ilk zamanlar Haçlılara karşı yapılan cihadı Mısır üzerinden yürütmeyi denediği biliniyor. Ancak Sina Çölü'nün varlığı sebebiyle askerî ve mühimmatın buradan Filistin'e taşınması oldukça zor olabiliyordu. Nitekim 1177'de Mısır'dan Haçlılar üzerine sefere çıkan sultan, yanına az miktarda asker almış ve Remle yakınlarında Haçlıların tuzağına düşmüştü. Çatışma sırasında ölümle burun buruna gelmiş, askerlerinin bir kısmı panik halinde dağılmıştı. Bu tuzaktan yeğeni Takiyeddin Ömer ve muhafız birliğinin gayretleri ile sağ olarak kurtulmayı başarmıştı. Üç şövalye bir ara atlarını Selahaddin'e doğru sürmüştü ancak son anda yetişen üç Eyyûbî süvarisi Sultan'ı mutlak bir ölümden kurtarmıştı. Bu olay sonrası Sultan Haçlılara karşı harekâtında Dımaşk'ı ana merkez olarak kullanacaktır.

Selahaddin Eyyûbî'nin Haçlılar karşısındaki en büyük başarısı hiç şüphe yok ki 1187'de gerçekleşen Hittin Savaşı'dır. Esasen bu savaş, taktiksel bir zaferdir. Selahaddin Eyyûbî kendisinden çok daha kalabalık olan Haçlı ordusunu uzun süre

susuz bırakmış ve sonrasında ölümcül darbeyi vurmuştur. İki ordunun mevcudu hakkında farklı rakamlar verilse de Eyyûbî ordusunda yaklaşık 12 bin kadar iktalı askerîn, Haçlı ordusunda ise 2 bin kadar şövalye ve 20 bin kadar da piyadenin olduğu sanılıyor. Savaş sonrasında Kudüs Haçlı kralı Guy de Lusignan'ın yanı sıra Kerek kalesi hakimi ve Haçlıların önde gelen liderlerinden Renaud de Chatillon da esir düşmüştü. Ayrıca Hıristiyan dünyasınca en büyük mukaddes hatıralardan biri olarak saygı gören ve Hz. İsa'nın gerildiği çarmıhın bir parçası olduğu kabul edilen Kutsal Haç da Eyyûbîlerin eline geçmişti. Nitekim Hıristiyanlar ne zaman Eyyûbîlerle bir sulh müzakeresine girişecek olsalar Kutsal Haç'ın söz konusu parçasının iadesi maddeler arasında yer alacaktır.

Hittin'deki Haçlı ordusu farklı Haçlı prensliklerinden toplanmıştı ve savaş sonrası bu prensliklerin büyük bir kısmı savunmasız kaldı. Selahaddin'in büyüklüğü belki de tam burada. Zaferin meyvelerini hızlıca toplayan Selahaddin, askerlerini savaş sonrası fetihlere odaklamayı bilmiştir. Hittin sonrasında sultan Taberiye, Akka, Hayfa, Sayda, Nablus, Beyrut gibi önemli şehirleri Haçlılardan teker teker aldı. Son olarak da vakit geçirmeden Kudüs üzerine yürüdü. Kudüs'ün fethi ile ilgili olup bitenleri "Cennetin Krallığı" adlı filmi izleyenler az çok hatırlayacaklardır. Hittin Savaşı'na katılan İbelinli Balian, savaşın kaybedileceğini anlayınca yanındaki adamlarla birlikte kaçmış, Kudüs'e gelerek bir dizi savunma tedbiri almıştı. Eylül 1187'de şehir önlerine gelen sulta şehri bombardıman etmeye başlamış, Kudüs'ü savunmanın mümkün olmadığına kanaat getiren Haçlılar da eman ile şehri teslim etmeyi teklif etmişlerdi. Bir asır kadar önce şehirde Haçlıların yaptığı katliamı unutmayan Selahaddin Eyyûbî ise bu talebe "Kudüs'ü nasıl teslim aldınızsa ben de öyle alacağım" şeklindeki sert sözlerle cevap vermişti. Balian'ın buna karşılık olarak "Şehirdeki insanlar kurtulma umudu olduğu gerekçesi ile gevşek savaşıyorlar. Eğer şehirdekilere acımayacağını öğrenirlerse önce kadın ve çocuklarını sonra da şehirde esir tutulan Müslüman esirleri öldürürler. Akabinde de Kudüs'te sizin için Kutsal olan ne varsa başta Mescid-i Aksa

olmak üzere ateşe verirler. Kararını buna göre ver" demesi üzerine tutumunu değiştirmiştir. Kalede bulunan Hıristiyanların belli bir miktar kurtuluş parası ödemesi şartıyla çekip gitmelerine izin vermiştir. Hatta bazı kaynaklarda parası olmayan fakir Hıristiyanların parasının bizzat sultanın kişisel hazinesinden ödediği söylenir. Kudüs'ün kuşatılması ve teslimi yaklaşık bir hafta sürmüştür. Kudüs'ün düşmesi ile birlikte Hıristiyanların elinde en korunaklı mevki olarak Sur kenti kalacaktır. Sultan, Sur'u kuşatırsa da alamaz. Öte yandan Kudüs'ün düşmesi beraberinde III. Haçlı Seferini de getirecektir. Kudüs'ün düşüş haberini alan Papa III. Urbanus üzüntüsünden ölürken onun yerine geçen VIII. Gregorius ve akabinde III. Clemens en kısa sürede bir Haçlı ordusu toplanması için girişimlerde bulunurlar. Bunun için İngiltere kralı Arslan Yürekli Richard ve Fransa kralı Philip Auguste kendi aralarındaki mücadeleyi sonlandırırılar. Alman imparatoru Friedrich Barbarossa da Kudüs'ü geri almak için sefere katılma sözü verir. Hazırlıklarını en çabuk tamamlayan Alman imparatoru olacaktır. Macaristan üzerinden Balkanlar yoluyla İstanbul önlerine gelen Alman imparatoru, Bizans imparatorundan aldığı yardımla Batı Anadolu'dan yoluna devam etmiş ve bu sırada Türkiye Selçuklu hükümdarı II. Kılıçarslan'a da haber göndererek topraklarından savaşsız geçmek istediğini belirtmiştir. Ancak II. Kılıçarslan'ın oğullarından bazılarının ve Türkmenlerin Alman ordusuna saldırması üzerine rotasını Konya'ya çevirmiş, şehri ele geçirmişse de iç kaledeki direnişi kıramamıştır. Buradan yoluna devam ederek Kilikya Ermeni baronluğu topraklarına giren Barbarossa, bu topraklarda ilerlerken Silifke Çayı'na düşerek boğulur. Oğlu ordunun kalan kısmını Kudüs'e götürürse de Alman ordusundan geride pek bir şey kalmamıştır. Bu durum Selahaddin'i fazlasıyla rahatlatacaktır.

Ancak Fransız ve İngiliz orduları Filistin sahiline varmayı başarır. İlk iş olarak da Kudüs'ün kurtarılması açasından son derece önemli bir merkez olan sahildeki Akka kalesini kuşatma altına alırlar. Selahaddin de ordusuyla birlikte Akka'nın yardımına koşar ancak kuşatmayı gerçekteştiren orduyla boy

ölçüebilecek durumda değildir. Akka, Ortaçağ'ın en müthiş savunmalarından birini verdikten sonra Haçlılara teslim olacaktır. Böylece Haçlılar sahilde çok önemli bir köprübaşını ele geçirirler. Ancak bu Haçlıların ilk ve son büyük başarıları olur. İlerleyen günlerde sultan tekrardan dengeyi sağlar. Bu arada Haçlı kuvvetleri arasında ciddi çatışma ve ihtilaflar baş gösterir. Bunun neticesinde Haçlı liderleri teker teker ülkelerine dönmek zorunda kalırlar. Zaman Selahaddin'in lehine işlemiştir. 1192'de yapılan barış anlaşmasından bir yıl sonra 1193 yılına gelindiğinde Sultan Dımaşk'da henüz 56 yaşında olduğu halde hayata gözlerini yumar. Daha uzun bir ömür sürseydi Ortadoğu'daki dengelerin ciddi anlamda değişeceği kesin gibidir. En azından Haçlılar ihtimal ki birkaç yıl içinde tamamen sökülüp atılacaktı.

Onun ölümü ile Eyyûbî ailesi birbirine düşecek, Selahaddin'e bağlılık yemini eden pek çok İslam hükümdarı başına buyruk hareket edecek, yarım asır geçmeden Ortadoğu'yu Moğol istilası kasıp kavuracaktır. Selahaddin'in danışmanları arasında yer alan Kadı el-Fadıl bir mektubunda Eyyûbî ailesi içinde Selahaddin'den sonra baş gösteren karmaşayı ifade etmek amacıyla "Bu ailenin ataları ittifak halinde hareket ederek hükümdar oldular, çocukları ise ihtilafa düşerek mahvoluyorlar" diyecektir. Gerçekten de Selahaddin'in amcası Şirkuh ile babası Necmeddin Eyyûb ve Selahaddin ile kardeşi Melik Adil ve yeğeni Takıyeddin Ömer arasında karşılıklı saygıya dayalı ilişki yerini amansız bir rekabet ortamına bırakacaktır.

• Şahsiyeti

Selahaddin hakkında bu kadar bilgi verdikten sonra onun şahsiyetine değinmekte de fayda var. Kaynaklar her şeyden önce onun mütevazı bir kişiliğe sahip olduğu konusunda hem fikirdir. Bununla ilgili pek çok anekdot anlatılır. Bir keresinde adamlarından biri bir başka arkadaşına ayağındaki sandaleti fırlatmış ancak sandalet sultana çarpmıştı. Sultan hiçbir şey olmamış gibi başka bir yana dönmüş, böylelikle

adamının mahcup olmasını önlemek istemişti. Çocukların dahi selamını alır, huzurunda olan herkese güler yüzle muamele etmeye çalışırdı. Adaleti dillere destandı. Kendisini mahkemeye çağıran kadı'nın davetine icabet ettiği gibi bir keresinde kadı davetine icabet etmeyen çok sevdiği yeğeni Takıyeddin Ömer'i de mahkemeye gitmeye zorlamıştı. Cömertliği de bir başka üstün meziyetiydi. Öldüğünde kişisel hazinesinde birkaç dirhem vardı.

Ömrü sürekli savaşlarda geçtiği için formda bir vücut yapısına sahipti. Çevgan oynayarak ve sürekle avlarına katılarak formunu sürekli diri tutuyordu. Nureddin Zengî ile de sıklıkla çevgan oynadığı kaynaklarda geçer. Etrafındaki insanları son derece iyi seçtiği de bilinir. Danışmanları arasında yer alan Kadı el Fadıl, İbn Şeddad gibi alimler bunun ispatıdır. İbn Şeddad'dan ayrıca hadis ve fıkıh dersleri de almıştı. Alim meclislerinden çok hoşlanan bir hükümdardı. 1192'de Haçlılarla anlaşmaya vardıktan sonra ölümüne kadar sıklıkla ilim meclisleri tertip etmişti. Dımaşk'ta ve Mısır'da pek çok kütüphane tesis etmişti. Gerek aile üyelerinden ve gerekse de memluklarından seçtiği komutanlar emsalsizdi. Yeğeni Takıyeddin Ömer onun zaferlerinin en önemli mimarlarından idi. Onun Malazgirt civarında öldüğü haberini alınca sultan günlerce ağlamış ve yeğeninin yasını tutmuştu. Kardeşi Melik Adil ise Batılılar tarafından "Çölün tilkisi" olarak bilinirdi. Diplomatik görüşmeleri sultan zaman zaman ona yönlendirirdi.

Gerek Haçlı kronikleri ve gerekse İslam vakanüvisleri Selahaddin'in alicenap kişiliği hakkında pek çok şey kaydederler. Haçlılarla Müslümanlar arasında yaşanan savaşta iki tarafta sivillerin yaşadığı bölgelere baskınlar düzenlemekteydi. Bu baskınlardan birinde Müslüman askerler henüz süt bebeği olan küçük bir çocuğu da kaçırmışlar. Çocuğun annesi adaletini duyduğu sultanın ordugahına gelerek çocuğunun bulunmasını rica eder. Ordugahı aratan sultan çocuğu bulduktan sonra annesine teslim eder ve kadının sorunsuz bir biçimde geri dönmesini temin eder. Yine Haçlılarla yaşanan mücadelede

İngiltere kralı Arslan Yürekli Richard zaman zaman yiyecek ve su sıkıntısı çeker. Adamlarını Selahaddin'in ordugahına gönderdiğinde her seferinde sultan ona su, meyve ve tavuk gibi yiyecekler ikram eder. Bazı anlatılarda Sultan'ın bizzat kişisel doktorunu hastalanan İngiltere kralına gönderdiği rivayet edilir.

Selahaddin aile bireylerine karşı da son derece müşfikti. Ailesinin gözünde bambaşka bir yerdedi. Zira Eyyûbî ailesi onun sayesinde Ortadoğu'nun en muteber ailesi konumuna gelmişti. Yeğeni Takıyeddin'in ansızın ölümü üzerine onun yerine geçen oğlu Melik Mansur çok küçük olduğu için sultan onun idaresinden bazı toprakları almıştı. Bu duruma gücenen Melik Mansur, Selahaddin'in bazı emirlerine aykırı hareket etti. Sonradan diğer aile bireylerinin araya girmesi ile Selahaddin'in yanına gelip huzura çıktığında Selahaddin onu bağrına basmış, hakimiyet alanına bazı ilaveler yaparak gönlünü almıştı.

Hasılı Selahaddin Eyyûbî'nin İslam dünyasında emsalsiz bir hükümdar olarak kabul edilmesi boşuna değildir.

KAYNAKÇA

- Abdul Rahman Azzam; Selahaddin Eyyûbî (çev: Pınar Arpaçay), İstanbul 2015
- Ali Beyyumi; Kuruluş Devrinde Eyyûbîler (çev: Abdülhadi Timurtaş), İstanbul 2005
- Işın Demirkent; Haçlı Seferleri, İstanbul 2007
- Erdoğan Merçil; "Sultan Selahaddin Eyyûbî'nin Türk Devletleriyle Münasebetleri", Belleten, cilt: 54, sayı: 209, Ankara 1990, s. 417-425
- Muammer Gül; "Selahaddin Eyyûbî", Yeni Türkiye, cilt: 22, sayı: 83, Ankara 2016, s. 105-122
- Carole Hillenbrand; Müslümanları Gözünden Haçlı Seferleri (çev: Nurettin Elhüseyni), İstanbul 2015
- Ebü'l Hasan İzzeddin Ali b. Muhammed b. Abdülkerim İbnü'l Esir; el- Kamil fi't Tarih Tercümesi (çev: Abdülkerim

Özaydın), cilt: 10, İstanbul 1987

Önder Kaya (editör); Eyyûbîler Yönetim, Diplomasi, Kültürel Hayat, İstanbul 2012

Erdoğan Merçil; "Sultan Salâhaddîn Eyyûbî'nin Anadolu'daki Türk Devletleriyle Münasebetleri", Belleten, cilt: 59, sayı: 209

Hannes Möhring; Selahaddin Eyyûbî 1138-1193 (çev: Ayşe Dağlı), İstanbul 2008

Steven Runciman; Haçlı Seferleri Tarihi, I-II (çev: Fikret Işıltan), Ankara 1987

Ramazan Şeşen; "Hıttin'de Selahaddin'in Ordusu), Belleten, cilt: 54, sayı: 209, Ankara 1990, s. 427-434

Ramazan Şeşen; Selâhaddin Eyyûbi ve Devri, İstanbul 2000

Ramazan Şeşen; "Selahaddin-i Eyyûbî Şahsiyeti ve Zamanı", Haçlı Seferlerinin 900üncü Yıldönümünde Uluslararası Selahaddin-i Eyyûbî Sempozyumu, Diyarbakır 1997, s. 21-26

Ramazan Şeşen; "Selâhaddîn-i Eyyûbî", DİA, cilt: 36, İstanbul 2009, s. 337-340.

Önder KAYA / «BEYAZ TARİH» Taryhy şahslar